

Sağır Yetişkinlerin İşiten Çocuklarının (CODA) Aile ve İletişim Deneyimleri

Nuran Korkmaz Odabaş¹

(1) İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, İstanbul, Türkiye.

Sorumlu yazar: Nuran Korkmaz Odabaş; nurkorkmaz@stu.okan.edu.tr

Makale Gönderim: 4 Mayıs 2024, Makale Revizyon: 30 Haziran 2024, Makale Kabul: 3 Eylül 2024, Makale Yayımlanma: 3 Ocak 2025

ÖZ

CODA'lar toplumda bir azınlık grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer azınlık grupları gibi CODA'lar da toplumda görünür olmakta zorlanmakta, yeterli sosyal destek görememekte ve çok küçük yaşlardan itibaren çeşitli sorunlarla mücadele etmek durumunda kalabilmektedirler. Bu derleme çalışmasının amacı, CODA'ların aile ve iletişim deneyimleri ile ilgili ulusal ve uluslararası alanyazında yapılan çalışmaları incelemektir. Alanyazın incelemesiyle elde edilen sonuçlar, CODA'ların çocukluk dönemi yaşantıları ve aile ilişkileri, CODA'lar ve işaret dili ve CODA olmanın anlamı başlıkları altında sunulmuştur. CODA'lar en az bir ebeveyni sağır olan işiten çocuklardır. Sessizlik içinde bir ses olarak yaşından büyük sorumluluklar almakta, ebeveynlerinin çevresindekilerle iletişimini sağlamak amacıyla aracılık etmektedir. Aldığı sorumluluklarla kimi zaman yaşına bakılmaksızın önemli işleri çözmede danışılan kişi olmaktadır. Bu ağır sorumlulukların yüküyle toplumdan yeterli destek göremediğinde çeşitli psikososyal sorunlar yaşayabilmektedir. Toplumun bilinçlendirilmesi ve CODA'lara yeterli destek sunulmasıyla bu problemlerin oluşması engellenebilir.

Anahtar Kelimeler: CODA, İşitme Engellilik, Aile, İşaret Dili, İletişim

Family and Communication Experiences of Hearing Children of Deaf Adults (CODA)

ABSTRACT

CODAs are a minority group in society. Like other minority groups, CODAs have difficulty in being

visible in society, do not receive adequate social support and may have to struggle with various problems from a very young age. The aim of this review study is to examine the national and international literature on the family and communication experiences of CODAs. The results obtained from the literature review are presented under the titles of CODAs' childhood experiences and family relationships, CODAs and sign language, and what it means to be a CODA. CODAs are hearing children with at least one deaf parent. As a voice in silence, they take on responsibilities beyond their age and act as intermediaries to enable their parents to communicate with those around them. With their responsibilities, they are sometimes consulted to solve important problems, regardless of their age. With the burden of these heavy responsibilities, they may experience various psychosocial problems when they do not receive adequate support from the community. These problems can be prevented by raising public awareness and providing adequate support to CODAs.

Keywords: CODA, Deafness, Family, Sign Language, Communication

1. Giriş

Sağır toplum ve kültüründe CODA'ların yerini incelemekten önce sağır ve işitme engelli kavramlarının benzerlikleri ve farklılıklarını belirlemek önemlidir. Sağır ve işitme engelli ifadeleri çoğu zaman birbirini yerine kullanılmakta, bu durum kavram karmaşasına neden olmaktadır. İşitme engellilerin duyma eşiği normal düzey

olarak kabul edilen 25 dB eşik değerinin altında olmak ve hafif, orta, şiddetli ya da ağır olmak üzere farklı düzeylerde görülebilmektedir. İşitmede zorluk çeken kişilerin bir ya da iki kulağı etkilenmektedir. İşitme cihazı ya da koklear implant kullanarak konuşma diliyle iletişim kurabilmektedirler. Sağırılar ise ağır işitme kaybı nedeniyle ya çok az duymakta ya da hiç duymamaktadırlar. İletişim kurabilmek için işaret dilini kullanmaktadırlar [1].

Engellilik durumu, tıbbi, sosyal ve biyopsikososyal olmak üzere üç modelle açıklanmaktadır. Tıbbi model engelliliği bireye atfederek patoloji olarak değerlendirip, tıbbi müdahalelerle düzeltmeye çalışır. Tıbbi modele karşı olarak gelişen sosyal model, engel durumunu birey yerine sosyal çevreye atfedip, sosyal alandaki engellerin bireyi kısıtladığını bu nedenle bu engellerin kaldırılması gerektiğini savunmaktadır. Tıbbi ve sosyal modelin bakış açılarını bir araya getirerek oluşturulan biyopsikososyal model ise birey ve çevrenin birbirinden ayrılamayacağını, engel durumunun sosyal çevrede meydana gelen engellerle karşılaşıldığında ortaya çıktığını savunmaktadır [2, 3].

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), genel bir ifadeyle işitmede yetersizlik yaşayan kişiler için tıbbi bir terim olan işitme engelli ifadesini kullanmaktadır [4]. Sosyal model kayıp durumunu belirten işitme engelli ifadesi yerine ortak dili, gelenekleri ve değerleri olan bir toplumu da tanımlayan sağır ifadesini kullanmaktadır. Sağır topluluğunun üyeleri de kendilerini baş harfi küçük "s" olan sağır İngilizce ifadesiyle deaf(fiziksel olarak işitmeyen) görmemekte, kültürel bir ifade olan baş harfi büyük "S" olan Sağır(Deaf)kelimesini kullanmaktadırlar [1, 5, 6]. Sağır toplumu bu ifadeyle, kullandıkları işaret dili ve kendilerine ait kültürleriyle bir azınlık grubu olarak işiten topluluktan ayrıştıklarını da belirtmektedirler [1, 3, 6]. Sağır toplum, sadece sağır bireylerden

oluşmamakta, sağır bireylerin işiten ya da sağır ebeveynleri ve çocukları da bu topluluk içinde yer almaktadır.

Çocukların her biri eşsiz bir ailenin içine doğar ve içinde büyüdükleri aile onların kişiliğinde önemli izler bırakır. Sağır ebeveynlerin yetiştirdiği işiten çocuklar da gelişimsel ve kültürel olarak benzersiz bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır [7]. Sağır ebeveynlerin %90'ının işiten çocuğunun olması [8] ve bu çocukların işiten ebeveynlerin çocuklarına göre farklı koşullarda yetişmesi durumuna yönelik olarak araştırma yapılma ihtiyacı doğmuştur. Bu çocuklar, İngilizce tanımlamasının kısaltmasıyla CODA (Child of Deaf Adults) olarak adlandırılmaktadırlar. CODA kavramı, ebeveynlerinden en az biri sağır olan çocukları ifade etmektedir [9].

CODA'lar, Sağır ebeveynlerin çocukları olmaları nedeniyle farklı dil ve kültüre sahip olmakta, aynı zamanda Sağır kültürü ve topluluğu ile işiten dünya arasında kalmaktadırlar [10]. CODA'ların içine doğdukları ailenin ve toplumun kullandıkları dil arasında farklılıklar görülmektedir. İşaret dili, CODA'ların öğrendikleri ilk dil olması ve aileleriyle iletişim kurmak amacıyla kullandıkları bir dil olması nedeniyle doğal bir dil niteliği taşımaktadır [11]. İşaret dilini doğumdan itibaren ebeveynlerinden öğrenirlerken, işiten topluluğun kullandığı konuşma dilini de sonradan akrabalarından, varsa büyük kardeşlerinden, yaşlılarından ya da okulda öğrenebilmektedirler [12]. Hem işaret dilini hem de işiten toplumun dilini kullanmaları ailelerindeki, Sağırılar topluluğundaki ve işiten dünyadaki konumlarını belirlemede önemli bir etken olmuştur [13].

CODA'lar içinde bulundukları konumdan dolayı birçok avantaj ve dezavantajı birlikte yaşayabilmektedirler. Geçmiş yıllarda yapılmış çalışmalar incelendiğinde, CODA kimliğinden ve CODA kimliğinde yer alan bileşenlerden çift dillilik ve çift kültürlülüğün getirdiği sorumluluk ve

rollerin farkındalığı temelinde meydana gelen üç eğilimden bahsedilebilir: aradalık hissi ve bu durumla ilişkili kimlik gelişimi; Sağır kültürüne aidiyet hissi ve Sağır kimliğiyle özdeşim; sosyal bir grup kimliği olarak CODA kimliğini kabullenme [12, 13, 14]. Aynı zamanda CODA'lar dil aracılığı [11, 12, 13, 14], ebeveynlerini koruma [12, 14], ebeveynlik rolü [12, 14, 15] ve damgalanmayla baş etme [13] gibi sorumlulukları üstlenirken çeşitli avantaj ve dezavantajlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Alanyazın incelendiğinde CODA'larla ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Bir azınlık grubu olarak CODA'ların, alacakları sosyal desteğin artmasının önce farkındalığın artmasıyla mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bu bakımdan, bu çalışmanın da farkındalık yaratmada önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, CODA'larla ilgili güncel çalışmaların incelenmesi, bu çalışmalardan elde edilen bilgilerle CODA'ların yaşam deneyimleri ve çocukluklarından itibaren yaşadıkları problemlerle avantajların tartışılması amaçlanmıştır.

2. CODA'ların Çocukluk Dönemi Yaşantıları ve Aile İlişkileri

CODA'ların yaşam deneyimlerini anlayabilmek için önce çocukluk dönemi yaşantılarına bakmak; onların dünyaya geldiği ve büyüdüğü koşulları, aile içindeki ve toplumdaki konumlarını ve ilk çocuk ya da tek çocuk olarak büyümenin CODA'lar için ne anlama geldiğini anlamak önem arz etmektedir. CODA'ların aile yapılarına bakıldığında ev içi sorumlulukların paylaşılması ve ortak aktiviteler bakımından diğer ailelere benzediği; ancak işiten kişilerle iletişim gerektiren işlerde diğer ailelerden farklılaştığı görülmektedir. Bu ailelerde iletişim ile ilgili kısımları CODA'lar ve varsa evde yaşayan diğer aile üyeleri gerçekleştirmektedir. Geniş aileyle yaşamak CODA'ların dil gelişimi süreçlerine

önemli bir katkı sunsa da aile içinde otorite figürü olma ve karar alma süreçleri ile ilgili problemleri de beraberinde getirebilmektedir [6]. Sözlü iletişime geçilen kişilerin, CODA çocuklar ya da diğer işiten aile üyeleriyle iletişime geçmeleri de sağır ebeveynlerin otoritesini sarsabilmektedir [11].

Ebeveynlerin otoritelerinin sarsılma tehlikesi CODA'ların dil aracılığı yapmalarıyla başlamaktadır. CODA'lar, çekirdek ailelerinde kullandıkları işaret dili ve işiten yakın akrabalarından öğrendikleri dil nedeniyle, çok küçük yaşlarından itibaren anne babalarının çevirmenliğini yaparak erken yaşta yetişkin dünyasına dâhil olmaktadır. Bu çevirmenlik rolünün yelpazesi izlenilen programı anlatmaktan eşya alımı yapmaya, aileleri için herhangi birine yön sormaktan hukuki konulara bakmaya kadar geniş olmaktadır [16]. Çevirmenlik yaparken kimi zaman çözüm ve karar mercii olabilmekte kimi zamanda iletişim eksikliği nedeniyle kendilerini çatışmaların ortasında bulabilmektedirler [17]. Bu durum, CODA'ların bulundukları yaş grubuna göre daha fazla sorumluluk almalarına ve daha fazla sorunla uğraşmalarına neden olmaktadır.

CODA'ların en çok aldıkları sorumluluklar, anne babalarının kendi ebeveynleri ile iletişimlerini sağlamak, geniş aile içi iletişim problemlerinde dil aracılığıyla çözümde yer alma, ailelerini sağlık kontrolleri için hastaneye götürme ve burada doktorla ebeveynleri arasındaki iletişimi sağlama, kamu işlerinde tercümanlık yapma gibi yetişkin sorumluluklarıdır [12, 17, 18]. Bu sorumluluklar, aile içindeki işleyişlerle ilgili olduğu kadar kendi gelişim süreçleriyle ilgili de olabilmektedir. Okul sürecinde dersler konusunda ailesinden yeterli desteği alamamakta, okul seçimlerini kendi yapmakta, veli toplantılarında ebeveynleri ve öğretmeni arasında çevirmenlik yaparak aslında öğretmeninden belki de duymaması gereken cümleleri duyabilmektedir [13, 17].

Kardeş sayısı ya da doğum sırası gibi durumlar da ebeveyn sorumluluğunu hissetme, alınan sorumluluk boyutu ve kardeşler arası iletişimin niteliğinde belirleyici olabilmektedir. En büyük çocuk olma, ebeveyn sorumluluğunu en fazla alan kişi olmanın yanında kardeşlerle ilgilenmeyi de gerektirmektedir ki bu da kardeşler büyüyene kadar hatta büyüdükten sonra da sürebilmektedir [10]. Kardeşler arasındaki iletişimin niteliğine bağlı olarak bu sorumluluklar paylaşılabilmekte, devredilebilmekte ya da tek bir çocuğun üzerine kalabilmektedir [15, 17]. Erken yaşlardan itibaren alınan tüm bu sorumlulukların ana nedeni olarak karşımıza CODA'ların çift dilli olmaları çıkmaktadır. İşaret dilinin CODA'lar ve aileleri için anlamı ve önemine değinmeden bu sorumlulukları anlamlandırmak zorlaşacaktır.

3. CODA'lar ve İşaret Dili

İnsanların iletişimini sağlayan, ortak bir kararla oluşturulmuş sözel veya görsel işaretlerin kullanıldığı sistem dil; zamanla ses, anlam ve biçim olarak birbirinden az da olsa farklılaşmış dillerin kaynağı da ana dil olarak tanımlanmaktadır [19]. Sağır toplum üyeleri, sağır olmayı ve işaret dilini kullanmayı kültürel bir özellik olarak tanımlamakta ve özellikle koklear implant gibi yöntemleri bu nedenlerle reddetmektedirler [3]. CODA'ların ebeveynlerinin en az birinin çoğunlukla ikisinin de sağır olması ve ebeveynlerinin koklear implant ya da işitme cihazı kullanmama durumlarının yüksek olmasından kaynaklı evde konuşulan hâkim dil işaret dilidir [20, 21, 22]. İşiten dünyanın kullandığı dili ise evde ya da yakın çevrelerinde bulunan sözlü iletişimi kullanan kişiler tarafından sonradan öğrenmektedirler [12]. Yapılan araştırmalarda, CODA'ların anadillerini işaret dili, ikinci dillerini de bulundukları ülkede kullanılan hâkim dil olarak tanımladıkları görülmüştür [11, 12, 13, 14]. Bu durum CODA'ların çift dilli olduklarını göstermektedir [7, 11, 12, 23, 24]. Aynı zamanda

CODA'ların çoğunun, sağır ebeveynleriyle iletişim kurarken sadece işaret dilini değil konuşma dilini de kullandığı görülmüştür [13].

İşaret dili CODA'ların anadili olmasının yanında şu anlamları da taşımaktadır: iletişim aracı olarak ebeveynleriyle ve sağır topluluğuyla bağ kurmayı sağlama, yaşamlarının odağı olma, tercümanlık mesleği imkânını sunma ve sağır topluluğunun birbirleriyle ve işiten toplulukla iletişim kurmalarını sağlayarak görünür olmalarına katkı sunma [17]. İşaret dilinin taşıdığı tüm bu anlamların yanında bir görevi de vardır: sağır topluluğu kültürünün aktarıcısı olmak. Bu kültürü aktaranlar da hem sağır topluluğunun hem de işiten topluluğun doğal üyesi olan CODA'lar olmaktadır. CODA'lar her iki topluluk arasında adeta birer köprü vazifesi görmektedirler [12]. Çift kültürlü olmaları ve köprü vazifesi görmeleri nedeniyle CODA'lar zaman zaman bir topluma ya da her iki topluma birden aidiyet hissetmekte, aidiyet hissi geliştiremeyenler de arada kalmışlığı hissetmekte ve tüm bu süreçler CODA'ların kimliklenme süreçlerine etki etmektedir [10, 16, 17, 25, 26, 27].

Kendini sağır toplumuna ait hissedenler; kendilerini Sağır toplumunun işiten sesi olarak görmekte [13], işaret diline olan hakimiyetleri, hissettikleri sorumluluk ve işiten toplumun gösterdiği tutumlar nedeniyle bu aidiyet hissini geliştirdiklerini belirtmektedirler [12, 17]. Hem işiten hem de Sağır topluluğuna aidiyet geliştirdiğini ifade edenler ise iki kültür arasındaki örtüşmelerden dolayı bir tercihte bulunmadıklarını, kendilerini iki kültür arasında konumlandırabildiklerini ifade etmektedirler [10, 26]. Çift dilliliğin ve çift kültürlülüğün avantaj ve dezavantajlarını yine aynı anda deneyimleyen CODA'ların yaşamlarının seçim yapmak üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

CODA'ların yaşamındaki diğer bir seçim ise hangi dili konuşacakları üzerinedir. İşaret dilini tercih

edenlerin; içine doğdukları ailenin dili olması, sağır topluluğuna olan aidiyet hissi, kendilerini daha rahat ifade edebildiklerini hissetme ve kültür aracılığı yapmaları gibi nedenler sundukları görülmüştür [12, 17]. İşiten topluluğun dilini seçenler azınlık olarak karşımıza çıksa da; bu dili seçenlerin nedenleri arasında kendilerini sözel olarak daha rahat ifade edebilmeleri yer almaktadır [17]. Her iki dili de seçenlerin oranı oldukça yüksek olmakla birlikte seçme nedenleri arasında iki dildeki eksikleri bu şekilde tamamlayabilmeleri ve her iki kültüre ait hissetmelerinin etkili olması gösterilmektedir [12]. CODA'larla yapılan bir çalışmada, herhangi bir yönlendirme yapılmadığında doğal olarak iki dili birden kullandıklarının görülmesi [28] de bu nedenleri desteklemektedir.

İşaret dili ülkelere, bölgelere, ailelere göre değişebilmektedir [29]. Ülkelerin ulusal işaret dilleri o ülkedeki büyük Sağır topluluklarının kullandığı dile göre şekillenmektedir [30]. Ülkelerin eğitim politikaları doğrultusunda sağır çocuklara gerekli eğitimler verilerek ulusal işaret dillerini öğrenme imkanı sunulmaktadır. Coda'ların Sağır ebeveynlerinde gerekli eğitime ulaşamama veya aileden öğrenememe durumlarına bağlı olarak ev işareti (homesign) kullanımı görülebilmektedir. Ev işareti sağır çocukların kendilerinin ürettiği jestsel sözcük öbeklerini içeren işaretlerdir [30, 31]. Coda'ların bir kısmı anadil olarak ev işaretlerini öğrenmekte, ulusal işaret dilini ise eğitim alarak öğrenebilmektedir. Sağır ebeveynlerin ulusal işaret dilini bilmemeleri tercüman desteği almalarını güçleştirmekte [29], Coda'ların dil aracılığına olan ihtiyacın devam etmesine neden olmaktadır.

Ülkemizdeki Türk İşaret Dili ve tercümanlık eğitimlerinde son yıllarda artış olmuştur. Bu eğitimler MEB onaylı sertifika programı olarak halk eğitim merkezleri ve özel kurslar tarafından

verilmektedir. YÖK'ün "Engelsiz Üniversiteler" çalışmasıyla 2018 tarihinde Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk İşaret Dili ve Sağır Çalışmaları Anabilim Dalı kurulmuş ve bu anabilim dalında Türk İşaret Dili Tercümanlığı Tezsiz Yüksek Lisans Programı açılmıştır [32]. Türk İşaret Dili eğitimlerinin artması ve yüksek lisans programlarının açılması ile birlikte Türk işaret dili ile ilgili çalışmalarda da artış yaşanmıştır. Bu artış sağır toplum için umut vadetmektedir. Bu çalışmalar, Türk İşaret Dili'ni öğrenme ve çeviri sistemlerini geliştirme [33, 34, 35, 36], Türk İşaret Dili'nin önemi ve tarihi [30, 37, 38, 39], Türk İşaret Dili eğitime yönelik sorunlar [40, 5], Türk İşaret Dili çalışmalarıyla Sağır topluma yönelik olumsuz tutumları değiştirme [41] ve Sağır toplumun çeviri hizmetinden memnuniyetlerini anlamaya yönelik [42, 43] konularını merkeze ele alan çalışmalardır.

Türk işaret dili ile ilgili çalışmaların ve eğitimlerin artması Coda'ların ve Sağır toplumunun görünürlüğünü arttırma ve Sağır bireylere sağlanacak tercüman desteğinin artmasını sağlamada önem arz etmektedir. Ancak Türk İşaret Dili eğitimiyle ilgili yaşanan sorunlar bu yararların önüne geçebilmektedir. Selvi ve Yıldırım (2023) Türk işaret dili eğitiminde yaşanan sorunları inceledikleri çalışmada Türkiyede'ki işaret dili eğitmenliğiyle ilgili bir yasal düzenleme olmadığı, işaret dili eğitmenleri için gerekli kriterlerin oluşturulmadığı ve Türk işaret dili eğitimlerinde hatalı ya da eksik öğretimin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum Sağır bireylerin alacağı tercümanlık hizmetinin niteliğini düşürmekte ve tercümana olan güveni zedelemekte, CODA'lara olan ihtiyacın devam etmesine neden olmaktadır [43].

Tüm bu sorunlarla birlikte çok küçük yaşlarından itibaren işiten ve işitmeyenler arasında dil aracılığı sağlayarak bu iki topluluğu birbirine bağlamak gibi büyük sorumlulukları yerine

getirirken bazen aidiyet hissiyle arada kalmışlık arasında duygu geçişleri yaşayabilen CODA'ların; nasıl bireyler olduğunu, kimlik gelişim süreçlerini ve yaşadıkları psikososyal sorunları anlamada tüm bu süreçlerin etkili olacağı düşünülmektedir.

4. CODA Olmanın Anlamı

CODA'lar bu tanımlamayı öğrenmeden önce de kendilerini farklı bir topluluk olarak hissettiklerini belirtmişlerdir. Ne tam olarak işiten dünyasına ne de Sağır dünyasına aittirler. Çoğunun benzer deneyimler yaşayıp, benzer duyguları deneyimlemeleri bir grup olarak tanımlanma ihtiyacının oluşmasına neden olmuştur [10]. Bu grubun özellikleri arasında çift dilliliğin getirdiği konuşma gecikmeleri, dil aracılığı nedeniyle yaşından büyük sorumluluklar alma, erken olgunlaşma hatta ebeveynleşme, çift kültürlülükle ilişkili aradalık hissi, sağır toplumunu işiten topluma karşı savunma durumunda kalma; ebeveynlerinin işitme engelinden dolayı damgalanmayla yüzleşme, güven sorunları yaşama, ailesi için sürekli endişe hissetme ve aşırı fedakârlık yapma gibi durumlarla karşı karşıya kalabilmektedirler [13, 17, 20, 26]. Tüm bu süreçler boyunca sevgi, kabullenme, sorumluluk, iyimserlik gibi hissettiği olumlu duyguların yanında; utanma, öfke, üzüntü dışlanmışlık gibi olumsuz duyguları da hissetmektedir [17, 20].

İşaretlerin yoğun olarak kullanıldığı bir ortamda büyüyen CODA'larda sözlü iletişimin sonradan öğrenilmesi ve sözlü iletişime yetersiz maruz kalmaya bağlı olarak konuşma problemleri görülebilmektedir [14, 20, 44, 45]. Özellikle tek çocuk olan ve izole yaşayan sağır ailelerin çocuklarının konuşma problemleri, anaokuluna başlayana kadar fark edilememekte, anaokulu sürecinde özel eğitime yönlendirilebilmektedirler [14]. Evde işiten büyüklerin ya da büyük kardeşin olduğu evlerde büyüyen CODA'larda işaret dili baskın dil olarak görülse de konuşma

problemlerinin daha az olduğu bulgulanmıştır [21]. Tek çocuk olarak büyüyen CODA'larda işittiğinin farkına varma ve sağır anne babasından farklı olduğunu keşfetme de işiten kalabalık bir grupla vakit geçirdiği okul sürecinde olmaktadır. Büyükanne ve büyükbabayla büyüye de komşularla arada konuşsa da farklı olduğunun farkına varma sürecinin yine okul döneminde olduğunu belirtenler de olmuştur. Arkadaşlarıyla iletişim kurdukça ve arkadaşlarının aileleriyle iletişimlerini gözlemledikçe de farklı olduğu düşüncesini pekiştirmiştir [14].

Konuşmaya başladığında dil aracılığına yönlendirilmesi, yaşından büyük sorumluluklar verilmesi ve aslında yaşına göre duymaması gereken cümlelere maruz bırakılması, CODA'larda erken olgunlaşma ve ebeveynleşme görülmesine neden olabilmektedir [12, 13, 17]. Erken olgunlaşma, yaşından büyük davranma olarak da ifade edilebilmektedir. Bu durum karşımıza anne babasının sorumluluklarını alma, yine sağır anne babasını ailedeki işiten kişi olarak dış tehlikelere karşı koruma adeta onlara ebeveynlik yapma, kardeşlerinin bakımıyla ilgilenme onlara ebeveynlik yapma olarak çıkabilmektedir [10, 14, 15, 17, 45]. Çocukluğundan itibaren işiten toplumun alaycı cümlelerini duyan, damgalanmaya maruz kalan CODA'lar üzüntü, utanç ve öfke duygularını yaşamakta, sağır ebeveynlerine karşı daha fazla koruyucu tutum gösterip onları işiten topluma karşı savunma ihtiyacı duyabilmektedirler [17, 20, 45]. Böylece ebeveyn sorumluluğu daha da pekişmektedir.

Çift kültürlülüğün ve bir engel grubuyla yaşamının getirdiği sorumluluklarla büyüyen çocuk, kendisini nereye konumlandırabileceği konusunda da kafa karışıklığı yaşayabilmektedir. Ne tam anlamıyla sağır topluluğunun üyesidir ne de olumsuz tutumlara maruz kaldığı işiten topluluğa ait hissetmektedir [11, 17]. İki grup arasında seçim yapmak istemeyenler her iki

kültürün arasında bir konum benimseyebilmektedirler. Savunuculuk ve koruyuculuk rolü baskın olan CODA'lar sağır topluluğuna aidiyet geliştirmekte, kimi de her iki topluluğun arasında kalabilmektedir [10, 26]. Arada kaldığını düşünen CODA'lar aradalık hissinin getirdiği duygularla da mücadele etmek durumunda kalabilmektedirler [7, 12].

CODA'lar ve ailelerinin, tüm bu süreçlerde sosyal destekten mahrum kaldıkları ya da yetersiz destek aldıkları görülmektedir [12, 13, 16, 46]. Bu nedenle olumlu ve olumsuz duygularla kendi başlarına baş etmek durumunda kalabilmektedirler [17, 20]. Burada CODA'ların duygu düzenleme stratejileri ön plana çıkmakta, zorlu durumlara karşı farklı baş etme yöntemleri geliştirdikleri görülmektedir [17]. Durumunu kabullenme ve özdeşim kurma aşamalarını tamamladıktan sonra benliklerini sağlıklı bir şekilde inşa edebildikleri görülmüştür [45].

5. CODA'ların Aile ve İletişim Deneyimleri ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

CODA'ların aile ve iletişim deneyimleri ile ilgili ülkemizde ve dünyada çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmını paylaşacak olursak; Erdoğan (2018) CODA'ların aile ve iletişim deneyimlerini anlamlandırmak ve yorumlamak amacıyla yaptığı çalışmada 4 farklı şehirden katılım sağlayan 4 kadın ve 7 erkek CODA ile nitel araştırma deseni kullanarak çalışmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde ettiği sonuçlar şu şekildedir: CODA kimliği oluşumunda üç örüntünün takip edildiği bulunmuştur. Bu örüntüler; kendini iki kültür arasında konumlandırma, işitme engelli kültüre aidiyet hissetme ve bir grup kimliği olarak Coda kimliğini kabullenme olarak belirtilmiştir. Ayrıca işitme engelliler toplumunun bir parçası olarak kendini konumlandıran CODA'ların maruz kaldıkları ayrımcı davranış ve ön yargılı tutumların CODA'ların meslek tercihlerini ve

psikososyal gelişimlerini etkilediği görülmüştür. Yapılan çalışma sonucunda CODA'ları ve ailelerini kapsayacak yeni bir aile yaklaşımının benimsenmesinin ve işitme engelliler ile CODA'ları konu alan çalışmaların yapılmasının gerekliliğine değinilmiştir [6].

Alsancak (2018) sağır ailelerin çocuklarının psikososyal sorunlarını saptamak amacıyla nitel ve nicel araştırma özelliklerini kullanarak 41 CODA bireyle çalışma yapmıştır. Katılımcılar sağır ailelerin çocuklarından oluşan bir derneğin üyelerinden oluşturulmuştur. Veriler açık uçlu sorular kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular; CODA'ların erken yaşlardan itibaren aldıkları sorumluluklar ve aile içi iletişimdeki aracı rollerinden kaynaklı yaşadıkları bazı sorunları ortaya koymuştur. Bu sorunların yanında bazı avantajlara da dikkat çekilmiştir. Bu avantajlar; işaret diline hakim olma, çift dilli olma ve sorumluluk alarak büyümenin verdiği güçlülük hissi olarak belirtilmiştir. CODA'ların yaşadıkları problemlerin çözümüne yönelik işaret dilinin kültürel bir dil olarak kabul edilip işaret dilini bilmeyen kişilere öğretilmesi, CODA'lar ve ailelerine psikolojik destek sağlanması, CODA'ların dil gelişim süreçlerini desteklemek amacıyla CODA çocuklar için dil okullarının hayata geçirilmesi önerilmiştir [20].

Arabacı (2018) Türkiye'deki sağır ebeveynlerin işiten çocuklarının deneyimlerini incelediği çalışmada nitel araştırma yöntemini kullanmıştır. 11 işiten yetişkin katılımcıdan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, işiten çocukların işaret dilini kullanarak sağır ebeveynleriyle iletişim kurmalarına rağmen ebeveynleriyle genelde yüzeysel sohbetler yaptıkları derin konuları konuşamadıkları saptanmıştır. Erken yaşlardan itibaren tercümanlık yaptıklarını, işiten toplum ve sağır ebeveynleri arasında köprü vazifesi gördüklerini ifade eden işiten çocuklar çoğu

zaman kendilerini iki toplumun ortasında hissettiklerini ortaya koymuştur. Erken yaşlardan itibaren sağır ebeveynlerinin işiten dünyaya karşı kulakları oldukları, bu nedenle ebeveynleriyle rol değişimi yaşadıkları ve işiten toplumun olumsuz yaklaşımlarına karşı ebeveynlerini koruma zorunluğu hissettikleri belirtilmiştir. CODA'ların dil gelişimleriyle ilgili nicel çalışmaların yapılması, işaret dili ve tercümanlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması, tüm resmi kurumlarda işaret dili tercümanı bulundurulması, CODA'lara yönelik rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin sunulması önerilmiştir [47].

Moroe ve De Andrade (2018) CODA bireylerin çocukluk dönemlerindeki dil aracılığı ile ilgili deneyimlerini inceledikleri çalışmada nitel çalışma modelini kullanmışlardır. Çalışmanın verilerini 2 erkek ve 8 kadın katılımcıyla yaptıkları yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, CODA'ların çok erken yaşlardan itibaren aileleri için dil aracılığı yaparak tercümanlık yaptıkları, gelişimsel olarak hazır olmadıkları zorlayıcı durumların içinde bulundukları ve dil aracılığının duygusal olarak zorlayıcı olduğu bulunmuştur. Genç CODA'ların ruh sağlığı ve gelişimlerinin mutidisipliner yöntemlerle ele alınması gerektiği önerilmiştir [15].

Frank (2019) nitel araştırma yöntemini kullanarak sağır bir ailede tek çocuk olarak büyüyen bireylerin kimlik gelişimlerini inlemiştir. Katılımcılar yaşları 18 ila 40 arasında değişen 8 erkek ve 5 kadından oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda, katılımcıların çoğunun okula başlayana kadar işittiklerini fark etmedikleri, tercüman olarak görev yaptıkları ve ailelerinde tek işiten olmaları nedeniyle ebeveynlerini koruma sorumluluğunu aldıkları bulunmuştur. Katılımcılar okul toplantıları, doktor randevuları, etkinlikler gibi durumlarda ebeveynleri için tercümanlık yapmalarının istendiğini belirtmişlerdir. İşitme engelli ebeveynlerin eylemlerinin sonuçları konusunda bilgilendiril-

meleri, okullar ve kurumların sağır kültürüne hakim olmaları ve bu kurumlarda profesyonel tercüman desteği sunulması önerilmiştir [14].

Moroe (2019) CODA'ların Sağır topluluk içindeki aidiyet ve bağlılık deneyimlerini incelediği çalışmada nitel araştırma desenini kullanmıştır. Çalışmanın verilerini yarı yapılandırılmış görüşmelerle 10 CODA'dan toplamıştır. Araştırmanın sonucunda iki dünya arasında bölünmüşlük hissi ve damgalanma ve utanç hissi olmak üzere iki tema ortaya çıkmıştır. CODA'ların çoğunluğu iki kültüre de aidiyet hissetmekle birlikte Sağır topluluğunu tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu tercihlerinin gerekçesi olarak aile bağlarını ve işaret dili öğrenimiyle ilişkili bir duygu olarak ifade etmişlerdir. Utanç duygusu hissetmelerinin nedeninin de ebeveynlerinin sağır olmasından ve toplum içinde işaret dilini kullanmalarından dolayı damgalanmaları olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmanın örnekleminin küçük olduğu bu nedenle genellenemeyeceği belirtilmiştir. Güney Afrika'daki diğer illerin de dahil edildiği benzer çalışmaların yapılması önerilmiştir [26].

Quadros, Lillo-Martin ve Pichler (2020) 'İki Dilli CODA Bimodal Gelişim' projesine en az bir ebeveyni sağır olan yaşları 2 ve 2 yaş 2 aylık olan iki CODA bimodal çocuk katılım sağlamıştır. Çocukların her birinden toplanmış 6 aylık veri toplama sürecinde çekilmiş uzunluğu 30-60 dakika arasında değişen 4 video analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, yaşları çok küçük olan coda bimodal ikidilli çocukların dil kullanımlarının kurallara uygun olduğu ve yaratıcı birleşimler içerdiği bulunmuştur. Bu çocukların aynı zamanda bir kısmını konuşma dilinde bir kısmını da işaret dilinde olmak üzere aynı anda üretilen kod karışımını yaptıkları görülmüştür. Bu çalışmanın daha geniş bir örnekleme hem çocuklar hem de yetişkinlerle detaylı bir şekilde yapılması önerilmiştir [28].

Klimentová ve Dočekal (2020) çalışmalarında sağır ebeveynlerinin gözünden CODA'ların çocukluk dönemi ve CODA'ların ebeveynlik süreci değerlendirmeleri olmak üzere aile durumunu kapsayan iki araştırma konusunun bulgularını incelemiştir. Nitel açıklayıcı kolektif durum çalışması modeliyle gerçekleştirilen araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler ve iki ayrı anketle toplanmıştır. Araştırma sonucunda, sağır ebeveynlerin ebeveynliklerini zor ya da karmaşık olarak tanımlamadıkları, engel durumlarıyla barışık oldukları, sosyal çevrelerindeki araçları kullanarak ebeveynlik süreçlerinde yaşadıkları dezavantajları aştıkları görülmüştür. CODA bireylerin bir kısmı ise çocukluk dönemlerinde aile rollerinin tersine döndüğünü, ebeveynlerine işiten dünyayla iletişimlerinde yardımcı olduklarını belirtmişlerdir. CODA'ların yaşadıkları problemlerin azaltılması için önce kamu farkındalığının ve saygının artırılması, sağır ailelere çocuklarını tercümanlık konusunda kullanmamaları ile ilgili aile eğitimleri verilmesi ve sağır ailelerin profesyonel tercümanlık hizmetlerine yönlendirilmesi önerilmiştir [18].

Zaborniak-Sobczak (2021) "sağır ebeveynlik" adlı araştırma projesi kapsamında CODA'ların dil yeterliliklerini ve becerilerini incelemiştir. Veriler yaş ortalaması 7.1 olan 4 kız ve iki erkek çocuktan dil yeterliliğini ölçen bir tanı aracıyla (LDT) toplanmıştır. Araştırma sonucunda, CODA'ların konuşma becerilerinin gelişiminde zorluk yaşayabilecekleri bulunmuştur. Kelime anlama konusunda zorluk yaşamadıkları ancak kelime üretimi, cümle anlama ve cümle tekrarında zorlandıkları görülmüştür. CODA'lara sosyal durumlarda dilin pratik kullanımı için daha fazla fırsat sunulması gerektiğine dikkat çekilmiştir [22].

Karahan (2022) işaret dili bilen CODA'ların çok boyutlu değerlendirmesini yapmak ve sosyal hizmet ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla 15 kadın ve 15 erkek CODA'yla çalışmıştır. Nitel desen ve

fenomenolojik yaklaşımla yapılan çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda CODA'ların tüm yaşantılarının çocukluk dönemlerinden itibaren sağır ebeveynin işiten çocuğu olma merkezinde şekillendiği, aile içindeki en önemli rollerinin çevirmenlik olduğu saptanmıştır. İşaret dilinin, aile üyelerinin iletişim ve etkileşimlerine, ailenin yapısına, çocukların aile içindeki rollerine ve aile içindeki hiyerarşiye etkisi gösterilmiştir. Ayrıca CODA'ların sağır aileleri engel grubu olarak değil kültürel bir toplum olarak gördüğünü, erken yaşlardan itibaren yerine getirilen çevirmenlik rolünün CODA'larda görülebilen erken olgunlaşmayla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Kamusal alanlarda tercüman desteği sunularak CODA'ların yükünün hafifletilmesi, işaret dilinin geliştirilmesi ve yaygın kullanımı için çalışmaların yapılması, CODA'ların psikososyal destek alabilecekleri merkezlerin oluşturulması, okullarda oluşturulacak okul sosyal hizmet birimiyle CODA'ların okul süreciyle ilgili destek sunulması gibi çeşitli öneriler sunulmuştur [17].

Karahan ve Duyan (2022) nitel desen ve fenomenolojik bir yaklaşımla yaptıkları çalışmada CODA'lar için işaret dilinin anlamını keşfetmeyi amaçlamışlardır. 15 kadın ve 15 erkeğin katılımcı grubunu oluşturduğu çalışmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda CODA'ların işaret diline özel bir anlam yükledikleri görülmüştür. İşaret dilinin, kullanmayı yoğun olarak tercih ettikleri dil olmasının yanında hem duygusal bağ kurdukları hem de meslek seçimlerinde etkili olan bir dil olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sağır ailelerin toplumda görünür olmalarını ve sağır ailelere yardım edebilmelerini mümkün kıldığı görülmüştür. Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de CODA'ların çoğunluğunun sağır topluma aidiyet hissettiğini ortaya çıkarılmış olmasıdır. İşaret dilinin Sağır aileler

topluluğunun eğitim süreçleri, kültürel aktiviteleri ve akademik çalışmalar gibi değişkenlerle birlikte değerlendirilmesi önerilmiştir [48].

Karademir ve Aytekin (2022) Sağır ebeveynlere sahip olmaları nedeniyle yaşadıkları sözlü iletişim kısıtlılığının CODA'ların dil ve sosyal-duygusal gelişimleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, yeterli sesli uyaran ve geri bildirim alamayan CODA'ların dil ve konuşma becerilerinde gecikmeler yaşanabildiği ancak erken dönemde sağlanan sözel girdi ve işiten toplumla yapılan sosyal etkileşimle bu gecikmenin önlenabildiği görülmüştür. CODA'ların sosyalleşme ve eğitim süreçlerinde sağlanan aile desteğinde sorunlar yaşadıkları, erken yaşlardan itibaren yaşlarına uygun olmayan sorumluluklar almalarının sosyal gelişimlerine olumsuz etki ettiği görülmüştü. Aynı zamanda bu sorumlulukların CODA'ların olgunlaşmalarına, daha özgüvenli olmalarına ve problem çözme becerilerini geliştirmede olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili daha fazla çalışma yapılması ve projeler geliştirilmesi gerektiği ve CODA çocukların dil gelişimi süreçlerinde desteklenmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir [49].

Rivera (2022) Amerika'da büyüyen karma ırklı çocukların sağır kültürüyle yetişmelerinin etkilerini incelemiştir. Veriler 18 yaş üzeri 10 karma ırklı CODA'dan sanal yarı yapılandırılmış odak grupları ve anket aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda karma ırklı bir CODA'nın kesişimsellik durumu, ebeveyn kültürü aktarımı, işiten aile üyeleri ve kesişen kimliklerin yönetilmesi gibi dört temel yaşantı teması bulunmuştur. Çalışmanın daha büyük örneklem ve daha fazla karma ırkla yapılmaması sınırlılığı olarak belirtilmiştir. Karma ırklı CODA grup çalışmaları için diler arası geçişlilik ya da çokdillilik olarak tanımlanabilen Translanguaging Modeli önerilmiştir. Bu modelin daha kapsayıcı olacağı belirtilmiştir [27].

Poyraz (2023) CODA bireylerin psikolojik sağlamlıkları, bağlanma stilleri ve özgecilik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İlişkisel tarama modeli kullanılan çalışmanın örneklemini Konya Sağır Derneği aracılığıyla ulaşılan 72 kadın ve 28 erkek CODA birey oluşturmıştır. Araştırma sonucunda erkek CODA'ların kadın CODA'lara göre daha yüksek güvenli bağlanma düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Algılanan ekonomik durumu iyi olan bireylerin daha yüksek güvenli bağlanma düzeyine sahip olduğu görülmüştür. CODA'ların psikolojik sağlamlıkları, bağlanma stilleri ve özgecilik düzeylerinin çocukluklarını geçirdikleri kişiye göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Çalışmalarda daha çok sayıda CODA bireyle çalışılması, CODA'ların bağlanma süreçleri ve psikososyal sorunlarıyla ilgili daha fazla çalışma yapılması, CODA'lar için psikolojik danışma desteğinin artırılması gibi öneriler getirilmiştir [50].

Heffernan ve Nixon (2023) CODA'ların ev içinde ve evin dışındaki sağır ve işiten toplulukların arasında olma deneyimlerini incelemiştir. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla 12 CODA bireyden elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda üç tema oluşturulmuştur: "gerçekten normaldi", "sağıra yönelik damgalanmayla yüzleşmek" ve "dil aracılığı yapmak". İşitme engelli ebeveynlerle büyümeyi normal bir durum olarak gördüklerini, yaşadıkları damgalanma deneyimlerinin onları olumsuz etkilemesinin yanında toplum içinde azınlık olarak yaşamının nasıl bir şey olduğunu anlama fırsatı da verdiğini ifade etmişlerdir. Dil aracılığı deneyimlerinde yaşadıkları karmaşık stres faktörlerinin de CODA'ları olumsuz etkileyebileceği bulunmuştur. Dil aracılığının, ebeveynlik rolünde karmaşık değişiklikler yaratarak CODA'ların aileyi korumaları ve yönetmeleri beklentisini yaratabileceği görülmüştür. Gelecek çalışmalarda CODA'ların deneyimlerinin ebeveyn özelliklerine göre nasıl

değiştiğinin incelenmesi, dil aracılığı durumlarının CODA'ları nasıl etkilediği ile ilgili araştırmaların artırılması ve sağır ailelere tercüman desteği sunulması önerilmiştir [13].

6. Sonuç ve Öneriler

CODA'lar, fizyolojik olarak farklı bir grubun içine doğmaktadır. İşitme engelli ailelerinden öğrendikleri ilk dil anadili olarak da tanımladıkları işaret dilidir. Konuşma dilini anne babaları dışında ya geniş aile üyelerinden ya da komşularından öğrenmektedirler [12]. Çevrelerinden gördükleri desteğe bağlı olarak da konuşma dilini öğrenme düzeyleri farklılık gösterebilmektedir [22, 50]. CODA'ların doğumlarından itibaren sözlü iletişimi kullanan birileriyle iletişimlerinin sağlanması, konuşma becerilerinin gelişimi bakımından önem kazanmaktadır. CODA'lara ve ebeveynlerine sağlanacak gelişimsel desteğin de konuşma ile ilgili yaşanabilecek problemlerin azaltılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir [51].

Ailedeki işiten olarak, çok küçük yaşlardan itibaren anne babalarının işlerine yardımcı olmaları için teşvik edilen CODA'lar, erken yaşlarda yetişkin dünyasının içine dâhil edilmektedirler. Yetişkin dünyasında, çoğu zaman dil aracılığıyla sağlayarak köprü görevi görmekle kimi zaman da karar verici pozisyonuna geçmektedirler. Yapılan çalışmalar, CODA'ların dil aracılığı nedeniyle yaşına uygun olmayan sorumluluklar aldığını, maruz kaldığı tutum ve çevirmek durumunda kaldığı yetişkin dünyasına ait ifadeler nedeniyle çocukluğunu yaşayamadığını hissettiğini, erken olgunlaştıklarını hatta ebeveynleştiklerini göstermiştir [12, 15, 17, 20, 26]. Bu durum psikolojik sağlımlıkları açısından bir risk faktörü oluşturmaktadır. CODA'ların içine sürüklendikleri ebeveyn sorumluluğu yüklerinin hafifletilmesi için çevrelerindeki yetişkinlerin işaret dilini öğrenmeleri teşvik edilmeli, özel ve kamu kurumlarında tercüman desteği sağlanmalıdır.

CODA'ların taşıdığı bu sorumlulukların hafifletilmesinin diğer bir yolu da sosyal hizmet desteği sunulmasıdır. Kamu kurumlarında sunulacak sosyal destek hizmetleriyle CODA'ların çocukluklarından itibaren yaptıkları tercümanlık desteği azaltılarak, çocukluğunu ağır sorumluluklar altında ezilmeden geçirmesine katkı sunulabilecektir. Sosyal hizmet uzmanlarının bu desteği sunarken Sağır kültürü ve toplumu hakkında bilgisinin olması da bu desteğin niteliğinin artmasında önem arz etmektedir. CODA'ların sosyal hizmet hedef gruplarının içinde yer alması sağlanarak psikososyal destek alabileceği ortamların oluşturulması da CODA'ların psikolojik sağlımlıklarını korumak için önleme ve müdahale destek çalışmalarının yapılmasına imkan sağlayacaktır.[17].

Ebeveynleri aracılığıyla sağır topluluğunun sürekli içinde olan CODA'lar bu toplumda kendilerini daha rahat hissetseler de özellikle okul sürecinde işiten toplumun büyüklüğü karşısında azınlık olarak hissetmektedirler. İşiten toplumun, Sağırlar konusundaki olumsuz tutum ve davranışlarına çok küçük yaşlardan itibaren maruz kalmaları da CODA'ların utanç, öfke, dışlanmışlık, sıkışmışlık, bıkkınlık gibi olumsuz duyguları deneyimlemelerine neden olabilmektedir. Hissettiği bu duygular da psikolojik sağlımlıklarına olumsuz etki edebilmektedir [12, 26]. İşiten toplumun farklılıklar ve işitme engeli konusunda bilinçlendirilmesi bu durumda önem kazanmaktadır. İşiten toplum bilinçlendirildiğinde, sağır toplumunun ve CODA'ların maruz kaldığı damgalanma azalacağından CODA'ların iyi oluşlarına olumlu yönde katkı sağlanabilecektir.

Ulusal ya da uluslararası literatür fark etmeksizin, CODA'larla ilgili yapılan çalışmaların sınırlı

olduğuna yapılan vurgu dikkat çekicidir. Bu nedenle, bu konuda daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.

Bilgi Notu

Yazarın kurumsal ve kişisel çıkar çatışmaları bulunmamaktadır. Bu araştırma için, kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen sektörlerdeki finansman kuruluşlarından belirli bir destek alınmamıştır. Yazarın ORCID numarası: 0009-0002-0979-5308

Kaynaklar

- [1]. Alsancak, F. (2020). Kültüre duyarlı sosyal hizmet uygulamalarında sağır toplumunu düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1746-1763.
- [2]. World Health Organisation (WHO). (2011). World report on disability. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf
- [3]. Aydoğdu, A. G. B. N., ve Yüksel, M. (2020). Kimlik ve Kültür Bağlamında İşitme Engellilik/Sağırılık. *Kalem Eğitim Ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(1), 51-65.
- [4]. Milli Eğitim Bakanlığı, (MEB). (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. http://orgm.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=608
- [5]. Alsancak, F. ve Özkan, Y. (2023). Sağır kültürünün bileşenlerine yönelik betimsel bir çalışma: Türk sağır topluluğu örneği. *Turkish Studies - Social*, 18(2), 361-385. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.67522>
- [6]. Oral, Z. (2021). Türkiye'de S/sağır ve işitme engelli çocukların televizyon programlarına engelsiz erişiminde işaret dili çevirisi üzerine bir inceleme. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 2021(31), 220-250.
- [7]. Brien, C. (2016). *Children of deaf adults in Ireland: bilingualism in Irish sign language*

and English, and biculturalism in hearing and deaf cultural communities (Doctoral dissertation, University of Oxford).

- [8]. Gertz, G., and Boudreault, P. (Eds.). (2016). *The SAGE deaf studies encyclopedia*. Sage Publications.
- [9]. Bauman, H.-D. L. (2008). *Open your eyes: Deaf studies talking*. ABD: U of Minnesota Press.
- [10]. Erdoğan, F., Arı, E., ve Cin, F. M. (2018). İki Dünya Arasında: İşitme Engelli Ebeveynlerin İşiten Çocuklarının (CODA'ların) Kimlik Gelişimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 91-139.
- [11]. Seven, Y., ve Göl-Güven, M. (2016). Bir dil iki dünya: Sağır anne babanın işiten çocuğu olmak. *Ellerle Konuşmak Türk İşaret Dili Araştırmaları*, 389-410.
- [12]. Erdoğan, F. (2018). İki dünya arasında: sağır ebeveynlerin işiten çocuklarının (CODA'ların) aile ve iletişim deneyimleri (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi).
- [13]. Heffernan, G., and Nixon, E. (2023). Experiences of Hearing Children of Deaf Parents in Ireland. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 28(4), 399-407.
- [14]. Frank, A. (2019). The identity development of the only hearing child in an all-deaf family. *JADARA*, 49(1), 3.
- [15]. Moroe, N. F., and De Andrade, V. (2018). 'We were our parents' ears and mouths': Reflecting on the language brokering experiences of hearing children born to deaf parents. *South African Journal of Child Health*, 2018(1), s75-s78.
- [16]. Klimentová, E., Dočekal, V., and Hynková, K. (2017). Hearing children of deaf parents—a new social work client group?. *European Journal of Social Work*, 20(6), 846-857.
- [17]. Karahan, G. (2022). Sosyal Hizmet Perspektifinden CODA'lar: İşaret Dili Bilen CODA'ların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarının

- İncelenmesi (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi).
- [18]. Klimentová, E., and Dočekal, V. (2020). Specific Needs of Families of Deaf Parents and Hearing Children. *Central European Journal of Educational Research*, 2(3), 39-45.
- [19]. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/>
- [20]. Alsancak, F. (2018). Sağır Ailelerin Çocuklarının Psikososyal Sorunları. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(25), 2118-2129.
- [21]. Kanto, L. (2016). Two languages, two modalities: A special type of early bilingual language acquisition in hearing children of deaf parents.
- [22]. Zaborniak Sobczak, M. (2021). Language development and special educational needs of hearing children of deaf parents. *The New Educational Review*, 64, 247-258.
- [23]. Neves, B. C., and de Quadros, R. M. (2020). Bimodal bilingualism: analysis of the narratives of children of deaf parents. *Brazilian Sign Language Studies*, 11, 177-200.
- [24]. Kanto, L., Laakso, M. L., and Huttunen, K. (2017). Use of code-mixing by young hearing children of Deaf parents. *Bilingualism: Language and cognition*, 20(5), 947-964.
- [25]. Melo, A.V.(2015). Children of Deaf Adults:Codas Em Sergipe. *Interfaces Científicas*, 3(3), 85-91.
- [26]. Moroe, N. (2019). "Physiologically, I am hearing, but psychologically, I am Deaf." Identity: Lived experiences of hearing children born in families with Deafness in South Africa. *Journal of Psychology in Africa*, 29(5), 499-504.
- [27]. Rivera, M. (2022). Lived Experiences of Mixed-Race Children of Deaf Adults.
- [28]. de Quadros, R. M., Lillo Martin, D., and Pichler, D. C. (2020). Blending languages: Bimodal bilinguals and languages synthesis. *Sign multilingualism*.201-226.
- [29]. Sömen, O. (2023). Türk Sağır ve İşitme Engellilerde İletişim Olgusu. *Premium e-Journal of Social Science (PEJOSS)*, 7(27), 106-126.
- [30]. Erten, H., ve Arıcı, N. (2022). İşaret dilinin tarihi serüveni ve Türk işaret dili. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 1-14.
- [31]. Goldin-Meadow, S., Ozyurek, A., SAnAr, B., and Mylander, C. (2009). Making language around the globe: A cross-linguistic study of homesign in the United States, China, and Turkey. In *Crosslinguistic approaches to the psychology of language: Research in the tradition of Dan Isaac Slobin* (pp. 27-39). Psychology Press.
- [32]. Tanyeri, O. ve Kubuş, O. (2024). İşaret dili çevirmenliğinin Türkiye'deki mesleki gelişim süreci. *Dil Dergisi*, 175 (1). 22-49.
- [33]. Aksoy, B., Ghazal, Z., Şenol, R., ve Ersoy, M. (2020). Ses ve Metin Olarak Girilen İşaret Dili Hareketlerinin Robot Kol Tarafından Gerçekleştirilmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8(1), 220-232.
- [34]. Gül, M. (2023). İnsansı robot ile bazı Türkçe işaret dili ifadelerinin gerçekleştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 38(4), 2565-2578.
- [35]. Vişne, T., ve Yıldırım, S. (2020). İşitme Yetersizliği Yaşayanların İletişimlerine

Yönelik Bir İşaret Dili Çeviri Sisteminin Geliştirilmesi ve Uzman Değerlendirmesi. Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 9(3), 679-707.

- [36]. Pacal, I., ve Alaftekin, M. (2023). Türk İşaret Dilinin Sınıflandırılması için Derin Öğrenme Yaklaşımları. Journal of the Institute of Science and Technology, 13(2), 760-777.
- [37]. Sarı, H., Bağcı, Ö. A., ve Gökdağ, H. (2021). İşitme Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Türk İşaret Dilinin Gelişimi, Yeri ve Önemi: Kaynak Tarama. Turkish Special Education Journal: International, 3(1), 20-43.
- [38]. Akalın, Ş. H. (2021). Türk işaret dili tarihinde unutulmaz bir isim: Süleyman Gök. Türk Dili, 835, 4-17.
- [39]. Arslan, Y. (2021). Geçmişten günümüze işitme engellilerin eğitimi ve Türk işaret dilinin rolü. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 8(1), 163-178.
- [40]. Selvi, H. H. ve Yıldırım, S. B. (2023). Türkiye’de işaret dili eğitimine yönelik güncel sorunlar. Turkish Journal of Special Education Research and Practice, 5 (1), 40-57. <https://doi.org/10.37233/TRSPED.2023.0137>
- [41]. Karahan, G., ve Duyan, V. (2020). Türk İşaret Dili (TİD) Atölye Çalışmasının, Sağır İnsanlarla İletişime Yönelik Tutumlara Etkisi: Sosyal Hizmet Öğrenci Grubu Araştırması. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 84-92.
- [42]. Doğan, C. (2021). Televizyon Haber Bültenlerindeki İşaret Dili Çeviri Hizmetine Yönelik Sağır Topluluğun Tutum Ve Beklentileri. Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi, 2021(30), 18-60.
- [43]. Bartan, Ö. Ş., Çelebioğlu, U., ve Önal, E. Türkiye’de Türk İşaret Dili Mahkeme Tercümanlığı Hizmeti Almış Sağır Bireylerin

Aldıkları Çeviri Hizmetine Yönelik Görüşleri. Söylem Filoloji Dergisi, (Çeviribilim Özel Sayısı), 514-534.

- [44]. Harrison, J. (2018). Voices through my hands: An auto-ethnographic study of the lived experiences of a South African child of Deaf adults (Master's thesis, Faculty of Health Sciences).
- [45]. Karasu, B. (2023). Sağır ebeveynlerin işiten çocukları ve sağır ailelerin sunumu: Coda Filmi incelemesi. İNİF E- Dergi, 8(1), 87-106.
- [46]. Altıntaş, S. (2022). İşitme Engelli Annelerin Çocuklarının Bakımına Yönelik Deneyimleri (Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi).
- [47]. Arabacı, B. B. (2018). Sağır ebeveynlerin işiten çocuklarının ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantıları hakkındaki görüşleri (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi).
- [48]. Karahan, G., and Duyan, V. (2022). CODAs and SIGN LANGUAGE. Turkish Journal of Applied Social Work, 5(2), 159-174.
- [49]. Karademir, F., ve Aytekin, Ç. (2022). İşitme Kayıplı Ebeveynlerin Çocukları (CODA): Ebeveynleri ile Sözlü İletişim Yoksunluğunun Dil ve Sosyal-Duygusal Gelişime Etkisine Genel Bir Bakış. Gelişim ve Psikoloji Dergisi, 3(6), 167-183.
- [50]. Poyraz, M. (2023). Sağır Ebeveyne Sahip Bireylerde (CODA) Psikolojik Sağlık, Bağlanma Stilleri ve Özgecilik Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi).
- [51]. Karademir, F., & Aytekin, Ç. (2022). İşitme Kayıplı Ebeveynlerin Çocukları (CODA): Ebeveynleri ile Sözlü İletişim Yoksunluğunun Dil ve Sosyal-Duygusal Gelişime Etkisine Genel Bir Bakış. Gelişim ve Psikoloji Dergisi, 3(6), 167-183.